

Петраш О.І.

Руснак Л.Р.

к.е.н., старший викладач

Чернівецький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Ринкові перетворення в Україні вимагають нових підходів до трактування змісту економічних відносин та їхнього впливу на соціально-економічний розвиток суспільства. Результати цього впливу залежать від глибини пізнання сутності економічних категорій та оптимального використання їх на практиці. До таких категорій належать фінанси, а у їхньому складі - державний бюджет.

Бюджет є складною економічною категорією, оскільки являє собою систему економічних відносин, які складаються в суспільстві у процесі формування, розподілу та використання централізованого фонду країни, призначеного для задоволення суспільних потреб [1, с. 18].

Бюджет розглядають, по-перше, як інструмент розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту країни; по-друге, як фінансовий план держави; по-третє, як правову категорію.

Державний бюджет – основний метод державного фінансового регулювання. Він передбачає забезпечення поділу й перерозподілу ВВП між регіонами держави, галузями економіки, виходячи зі стратегії її економічного розвитку, фінансової політики та потреб ринкового механізму, зважаючи на те, що в кризових умовах ринковий механізм менш ефективний, тому державі необхідно розширювати втручання в процес перерозподілу фінансів. Саме за допомогою цього методу визначають розміри платежів до бюджету, обсяги бюджетного фінансування; обчислюють фінансові ресурси, що перерозподіляються між окремими видами бюджетів.

Державний бюджет – це річний план державних видатків і джерел їх фінансового покриття [2, с.171].

За сучасних умов ринкових відносин кошти державного бюджету України повинні бути спрямовані, насамперед, на фінансування структурної перебудови економіки, комплексних цільових і науково-технічних програм, соціальний розвиток і соціальний захист населення.

Враховуючи теоретичні засади бюджету, а також його практичне призначення, бюджет України, як і бюджети розвинутих країн, є економічною категорією, централізованим фондом грошових коштів України, центральною ланкою фінансової системи, основним фінансовим планом держави.

При наявності різних ланок фінансової системи, яким відведена специфічна роль у розподільному процесі, бюджету має належати центральне місце. Це зумовлено тим, що через бюджет здійснюється розподіл і перерозподіл валового внутрішнього продукту в усій його повноті, тобто між галузями матеріального виробництва, виробничою та невиробничою сферами, окремими категоріями населення. Іншої ланки, яка могла б забезпечити в такому обсязі розподільні та перерозподільні процеси у державі, немає.

Велике значення має бюджет і для соціального напрямку. Це досягається згідно із законодавчо закріпленим механізмом у кожній конкретній державі. Залежно від особливостей державного устрою, національних традицій, рівня економічного розвитку держави та інших факторів, за рахунок бюджету утримують складові соціальної сфери – науку, культуру, спорт, охорону здоров'я, освіту; надають соціальну допомогу вразливим верствам населення тощо [3, с.42].

Бюджет також має вплив на ефективність господарювання підприємств та організацій.

Використовуючи такі бюджетні важелі, як ставки податків, бюджетний контроль та штрафні санкції, держава має вагомий вплив на ці суб'єкти економічних відносин.

Економічне оновлення об'єктивно потребує зміцнення державного бюджету як основного важеля ефективного розвитку господарства країни, що прагне до соціально орієнтованої економіки. Тобто держава має здійснити ефективний розподіл доходів і видатків між своїми рівнями – центральним та місцевим.

Головною ланкою фінансової системи є зведений бюджет, який включає бюджети всіх рівнів і окремі види централізованих фондів фінансових ресурсів. Сконцентровані в бюджеті кошти призначені для здійснення державної соціально-економічної політики, забезпечення оборони й безпеки держави. За допомогою бюджету виконуються державні та місцеві програми з розвитку й успішного функціонування галузей економіки, з проведення конверсії військово-промислового комплексу, охорони здоров'я, зміцнення науково-технічного потенціалу та культури, покращення матеріального становища населення й окремих його груп, підтримки соціально-економічного розвитку регіонів [1, с.18].

Акумуляція в бюджетній системі значних грошових фондів створює можливість для забезпечення рівномірного розвитку економіки й культури на всій території країни. Бюджет є потужним інструментом державного управління.

Значення державного бюджету зумовлено не лише обсягом коштів, які зосереджено в ньому. У безпосередньому взаємозв'язку з бюджетом і під його впливом функціонують усі інші ланки фінансової системи. Наявність бюджету створює можливість для маневрування при розподілі коштів на потреби суспільства з урахуванням їх пріоритетності протягом певного проміжку часу.

Бюджет значною мірою впливає на рівень ефективності суспільного відтворення, тому його результативність двояка: з одного боку, прямо, шляхом нееквівалентного перерозподілу засобів поза зв'язком із законом вартості, з другого — опосередковано, через різні форми вартісних відносин, впливаючи на економічні інтереси суб'єктів суспільства. За допомогою бюджету створюється такий режим функціонування суб'єктів суспільства, який економічно спонукає до підвищення ефективності їх діяльності [4, с.53].

Висновок. У бюджетній політиці уряд має привести зобов'язання держави у відповідність з її ресурсами, забезпечити на цій основі реальну збалансованість та бездефіцитність державного бюджету; здійснити заходи, які забезпечили б прозорість бюджетного процесу та дієвий контроль за використанням бюджетних коштів на всіх рівнях.

1. Кириченко О. Державний бюджет як дзеркало соціально-економічних та політичних проблем України / О. Кириченко // Економічний Часопис-XXI. – № 9–10. – С. 18.

2. Оспіщева В.І. Фінанси: навч. посіб. 2-е вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2008. - 366 с.

3. Тульчинський Р.В., Ткаченко Т.П. Соціально-економічна роль державного бюджету України // Наукові записки, Випуск 23. – 2010р. – С. 42-45.

4. Білецька О.М. Економічна теорія, політекономія, макроекономіка, мікроекономіка. Навчальний посібник – К. Центр начальної літ. 2005 р.